

Datum: Maandag 16 juni 2008 9u30 tot 13u00

Plaats: Café de Fiennes

Verslag: Magali Decloedt

Deelnemers: Paul Bertels (VIK), Chantal Block (Groep T), Valérie Cappuyns (HUBrussel), Ingrid Claus (HoGent), Walter Daems (KdG Hogeschool), Alex De Vos (UGent), Magali Decloedt (DHO Vlaanderen), Kristel Dewulf (HoWest), Filip Dumon (KHBO), Annita Gijbels (CeDuBo), Maggy Goossens (HA), Eddy Janssen (KdG Hogeschool), Lize Jaspers (Xios), Bernard Mazijn (UGent), Ben Minnaert (UGent), Sonja Schreurs (Xios), Walter Sevenhans (KdG Hogeschool), Theo Thewys (UHasselt), Stijn Van Hulle (HoWest), Valerie Vandermeulen (UGent), Elke Vanwildemeersch (Ecocampus), Alexis Versele (KaHoSL)

Verontschuldigd: Ludwig Cardon (HoGent), Rik de Vreese (VUB), Jean-Pierre Goemaere (KaHoSL), Annika Janssens (KHBO), Greet Langie (WENK), Dirk Le Roy (Sustenuto/DHO Vlaanderen), Ignace Martens (KaHoSL), Veronique Steurs (Foundation RVO), Sofie Stoop (Foudation RVO), Marc Tourwé (Hogeschool Antwerpen), Katrien Van Daele (KaHoSL), Guido Van Huylenbroeck (UGent), Roel Vandenbulcke (KdG Hogeschool), Marc Vanhaelst (HoGent), Werner Verschelde (KaHoSL)

Overzicht

1. Inleiding: Lerend netwerk Ingenieurswetenschappen
2. Voorstelling DHO Vlaanderen
3. Bijdrage van ingenieurswetenschappen aan duurzame ontwikkeling
4. Praktijkvoorbeelden omtrent integratie van DO in de curricula
5. Verwachtingen
6. Volgende samenkomst

---

1. Inleiding: Lerend netwerk ‘Ingenieurswetenschappen’

Het thematisch lerend netwerk Ingenieurswetenschappen is in de eerste plaats een **netwerk** voor en door docenten uit ingenieursopleidingen. De doelstelling van het **lerend** netwerk is de uitwisseling en opbouw van kennis omtrent integratie van DO en MVO in de curricula van ingenieursopleidingen.

2. Voorstelling DHO Vlaanderen

2.1. Organisatie

DHO Vlaanderen wordt uitgevoerd door Vlaams Netwerk voor Zakenethiek en Sustenuto, met financiële steun van drie ministers:

- Werk, Onderwijs & Vorming
- Mobiliteit, Sociale Economie & Gelijke Kansen
- Openbare Werken, Leefmilieu, Natuur & Energie

2.2. Doelstelling

DHO Vlaanderen is de nieuwe naam van “Project DOEN!”. DHO staat voor Duurzaam Hoger Onderwijs. De doelstelling is het integreren van duurzame ontwikkeling en maatschappelijk verantwoord ondernemen in (Vlaams) hoger onderwijs.

Enkele definities:

“ Een duurzame ontwikkeling is een ontwikkeling die voorziet in de behoeften van de huidige generatie zonder daarbij de behoeften van de toekomstige generaties in gevaar te brengen... (Brundtland, 1989)

... waarbij aandacht gegeven wordt aan de integratie van en de synergie tussen de sociale, de ecologische en de economische dimensie” (Vlaamse Strategie DO)

“ Maatschappelijk verantwoord ondernemen is een proces waarbij ondernemingen vrijwillig streven naar verbetering op bedrijfs- en maatschappelijk vlak door op systematische wijze economische, milieu- en sociale overwegingen (triple P) op een geïntegreerde en coherente manier in de gehele bedrijfsvoering op te nemen waarbij overleg met stakeholders deel uitmaakt van dit proces.” (Interdepartementale Commissie voor DO, 2006)

2.3. Activiteiten

Thematische lerende netwerken

De thematische lerende netwerken zijn ontstaan uit het overkoepelend lerend netwerk ‘curriculum’, waarin docenten en opleidingsverantwoordelijken uit verschillende opleidingen en vakgebieden vertegenwoordigd zijn. Daar werd de vraag gesteld naar een meer thematische benadering van lerende netwerken omtrent bepaalde vakgebieden.

Momenteel worden thematische lerende netwerken omtrent vijf opleidingen/vakgebieden ingericht, namelijk:

- Economie
- Ingenieurswetenschappen
- Lerarenopleiding
- Sociaal werk
- Toerisme

Elk thematisch lerend netwerk wordt inhoudelijk getrokken door één of meerdere docenten uit het Vlaams hoger onderwijs. Het thematisch lerend netwerk ingenieurswetenschappen wordt getrokken door Ingrid Claus (Hogeschool Gent).

Voor de verschillende thematische lerende netwerken is ook een webpagina. Hierop kan u onder meer verslagen, deelnemerslijsten en inhoudelijke informatie terugvinden. De webpagina van het lerend netwerk ingenieurswetenschappen vindt u door op de homepage www.dhovlaanderen.be op ‘curriculum’ te klikken en vervolgens in de linker kolom naar ‘Ingenieurs’ te gaan.

Inventaris van initiatieven omtrent duurzame ontwikkeling in hoger onderwijs

De inventaris geeft een duidelijk, gestructureerd en actueel overzicht van initiatieven en projecten, met betrekking tot duurzame ontwikkeling en maatschappelijk verantwoord ondernemen, van de Vlaamse hogescholen en universiteiten. In deze databank kan je inspiratie vinden om duurzame ontwikkeling (verder) te integreren binnen je onderwijsinstelling. Vul zelf ontbrekende initiatieven aan via het [sjabloon](#).

Enkele andere activiteiten van DHO Vlaanderen:

- Ondersteunen van trefdagen omtrent duurzaam hoger onderwijs, die georganiseerd worden door de verschillende associaties van hogescholen en universiteiten.
- Workshops aan bestaande commissies omtrent onderwijs en logistiek beheer van associaties en VLIR/VLHORA
- In samenwerking met Ecocampus en Sociale Economie op de Campus organiseert DHO Vlaanderen een disseminatieactiviteit, namelijk een “Marktplaats omtrent Duurzame Ontwikkeling in Hoger Onderwijs”, op 7 november 2008.
- Vanuit de ervaring van DHO Vlaanderen wordt inbreng gegeven voor de Vlaamse Strategie Educatie Duurzame Ontwikkeling

- Mogelijkheden nagaan om duurzame ontwikkeling te integreren in accreditatiecriteria
- Integratie in Europees netwerk

Voor meer info omtrent DHO Vlaanderen,

zie: www.dhovlaanderen.be of mail naar magali.decloedt@dhovlaanderen.be

3. Bijdrage van ingenieurswetenschappen aan duurzame ontwikkeling

Zie presentatie van Bernard Mazijn op de webpagina van het lerend netwerk

4. Praktijkvoorbeelden omtrent integratie van DO in de curricula

Volgende opleidingen werden voorgesteld:

- Universiteit Gent
- KdG Hogeschool
- Groep T
- Katholieke Hogeschool Sint-Lieven

De presentaties staan online op de webpagina van het lerend netwerk.

5. Verwachtingen volgende samenkomst

Verwachtingen van deelnemers (plenaire bespreking)

- Goede voorbeelden uit andere instellingen (incl. oproep om eigen initiatieven aan te vullen in de inventaris)
- Methodologie om DO te integreren in curricula
- Didactisch materiaal (eventueel via de website verspreiden), samen cursussen uitwerken
- Literatuurlijst van specifieke topics
- Lijst van mogelijk gastdocenten
- Integratie van DO in de onderwijsinstelling zelf → contact met gebouwendienst, preventieadviseurs, milieu- en veiligheidscoördinatoren, ...
- Samenwerking tussen industrie en onderwijs: meer en betere contacten met het werkveld (o.m. via het VIK, KVIV)
- Hoe kan je collega's overtuigen?
- Waar kan je terecht voor meer info? Wat bestaat? Voor wie?
- Waar kan je terecht voor fondsen?

Verwachtingen van deelnemers (evaluatiefiches)

- grote interesse in "Implementatie van DO in curriculum op departementaal/Vlaams niveau"
- matige tot grote interesse in "Fondsen" en "Nieuwe ontwikkelingen"
- matige interesse in "internationale initiatieven"
- minder interesse in "output"
- Kennisverwerving omtrent specifiek thema:
  - o Duurzame productontwikkeling
  - o Elektronica – ICT initiatieven
  - o Integratie van DO in de hogeschool/universiteit zelf
- Output:
  - o Inventaris van opleidingen met initiatieven inzake DO, van bestaande cursussen

- Eventueel publicatie
- VIK als PR naar industrie – onderwijs; VIK wil bijdragen aan sensibilisering
- Sensibilisering is de beste investering in de toekomst
- Eigen verwachting
  - Beter samenwerking bij het tot stand komen van cursusmateriaal, opzetten van een “helpdesk”
  - Sensibiliseren van docentencorps door best practices bij elkaar te brengen
  - Opleidingsaanbod voor alle docenten (train the trainer), via netwerking, collaboratie over instellingen heen, helpdesk (regelgeving, projecten, best practices)
  - Uitwisselen van materiaal ivm DO in hoger onderwijs
  - Contact zoeken met bestaande netwerken (vb. Federale Raad DO)
  - Invulling van het vak duurzame productontwikkeling in andere (buitenlandse) opleidingen industrieel ontwerp
  - Doorzichtigheid van het Vlaamse aanbod rond duurzaamheid

6. Volgende samenkomst

Het thematisch lerend netwerk zal een tweede keer samenkomen eind augustus/begin september. Een derde samenkomst wordt gepland in het midden van oktober.